

Visitatie

Het Meldpunt Vreemdelingendetentie heeft met een WOB-verzoek de nieuwste cijfers over visitatie binnen vreemdelingenbewaring ontvangen. Het gaat om het aantal visitaties over de jaren 2012 tot en met 2017. De cijfers geven ons antwoorden die niet strijken met informatie verkregen vanuit het Meldpunt Vreemdelingendetentie: de geregistreerde visitatiecijfers zijn onjuist.

Achtergrond: beleid t.a.v. visitatie

Visitatie is een inhumane manier om vreemdelingen in detentie te controleren en te onderzoeken aan het lichaam. Vanaf de jaren negentig werd standaard gebruik gemaakt van dit instrument bij vreemdelingen die in detentie geplaatst werden. Ze werden gevisiteerd wanneer zij het detentiecentrum binnenkwamen en verlieten, dus ook bij een bezoek aan het ziekenhuis of de ambassade. Visitatie werd ook toegepast wanneer er bezoek in het detentiecentrum was geweest.

Het Meldpunt Vreemdelingendetentie pleit al lange tijd voor een algemene verbanning van visitatie binnen vreemdelingendetentie. In een [artikel](#) in A&MR van 2012 heeft Mr. A. Reijersen van Buuren, op dat moment coördinator van het Meldpunt Vreemdelingendetentie, al geschreven over visitatie als schending van mensenrechten. In dit artikel komt naar voren dat visitatie een grote impact heeft op de gedetineerde vreemdeling en dat het niet zelden psychische schade met zich meebrengt. Pas sinds de oproep van stichting LOS en Amnesty International en de motie van Voordewind in 2013 zijn er verandering gekomen in het visitatiebeleid door het geleidelijk installeren van bodyscans. Sinds de bodyscan in alle detentiecentra aanwezig is mag er alleen nog gebruik worden gemaakt van visitatie in uiterst noodzakelijke gevallen, in alle andere gevallen moeten de vreemdelingen door de bodyscan en is er dus geen geldige grond voor het toepassen van visitatie. De staatssecretaris heeft in een [verslag](#) van Algemeen Overleg op 9 april 2015 laten weten dat een visitatie naar aanleiding van een incident geen reden kan zijn om bij elk gelijksoortig incident te visiteren.

In jurisprudentie zijn verschillende uitspraken geweest omtrent visitatie. In 2016 heeft de Commissie van Toezicht in de zaak [KC2016/010](#) (17.2.16) geoordeeld dat visitatie in sommige gevallen noodzakelijk kan zijn, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van drugsgebruik in het detentiecentrum. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft in 2017 geoordeeld over de zaak van Mevrouw L, de zaak die aanleiding was voor het artikel in A&MR [ECHR 68613/13](#) (2.5.17). Mevrouw is in het detentiecentrum door twee vrouwelijke en twee mannelijke medewerkers gevisiteerd. Hier achtte het Hof het toepassen van visitatie in strijd met artikel 3 EVRM. De Nederlandse staat erkent dat dit een traumatische belevenis moet zijn geweest voor mevrouw en heeft een compensatiebedrag aan mevrouw aangeboden.

Aantallen

Door middel van een WOB verzoek heeft het Meldpunt de nieuwste cijfers over visitatie op 12 oktober 2017 [bemachtigd](#). Deze cijfers heeft het Meldpunt op 12 mei 2017 opgevraagd over de jaren 2012 tot en met 2017. Over de jaren 2012 tot en met 2014 kregen wij echter een leeg antwoord, of het cijfer nul. Blijkbaar vond er destijds geen registratie plaats bij

visitatie. Het overige aantal visitaties zoals schijnt uit het antwoord op het WOB-verzoek vindt u in de onderstaande tabel 1.

Detentiecentrum	2015	2016	2017
<i>Rotterdam</i>	8	1	<i>Onbekend</i>
<i>Zeist</i>	6	9	<i>Onbekend</i>
<i>Schiphol</i>	<i>Onbekend</i>	3	<i>Onbekend</i>
<i>Rotterdam, Zeist en Schiphol</i>	<i>Onbekend</i>	13	3

Tabel 1: Visitatie cijfers afkomstig uit antwoorden op WOB-verzoek van 12 mei 2017

Hoewel in alle detentiecentra vanaf **2015** bodyscans aanwezig zijn, blijkt uit de cijfers dat visitatie nog steeds voorkomt. Volgens de cijfers uit het WOB verzoek is er in 2015 tenminste veertien keer gevisiteerd, waarvan acht keer in Rotterdam en zes keer in Zeist. De cijfers over 2015 van Schiphol zijn onbekend, waardoor het totaal aantal plaatsgevonden visitaties van 2015 onbekend blijft. Het Meldpunt Vreemdelingendetentie kreeg in 2015 wel meldingen van visitaties, waarbij de noodzakelijkheid ontbrak. Zo is er in 2015 een medewerker van het Meldpunt Vreemdelingendetentie op bezoek geweest bij een meneer in het detentiecentrum van Rotterdam. Na dit bezoek werd meneer gevisiteerd zonder dat hem de bodyscan aangeboden werd. Een andere man in Rotterdam werd ook gevisiteerd nadat zijn familie op bezoek was geweest, waar ook aan hem geen bodyscan aangeboden werd. Een derde geval dat bij ons bekend is uit Rotterdam is van een meneer die weigerde mee te werken aan plaatsing in een isolatiecel, dit vonden de bewakers reden genoeg om meneer te visiteren zonder gebruik te maken van een bodyscan. In Zeist is in 2015 bij ons een geval bekend van een meneer die meerdere malen gevisiteerd is tijdens zijn detentie. Niet bekend is of deze visitaties allemaal vermeld zijn in de antwoorden uit het WOB verzoek.

Minimaal veertien visitaties in één jaar zijn er zorgwekkend veel, gezien de bodyscan al aanwezig was. Het is bovendien alarmerend dat de cijfers van Schiphol onbekend blijven. Dit geeft vragen over het daadwerkelijk aantal visitaties dat heeft plaatsgevonden, maar ook over de noodzakelijkheid om tot visitatie over te gaan.

WOB-info strijdig met eigen informatie

In **2016** blijkt uit de antwoorden op het WOB-verzoek dat er één keer gevisiteerd zou zijn in Rotterdam, negen keer in Zeist en drie keer in Schiphol. Echter kloppen deze cijfers niet met de informatie van het Meldpunt Vreemdelingendetentie.

Op 25 mei 2016 woedde er een brand in het detentiecentrum van Rotterdam. Naar aanleiding van deze brand heeft het Meldpunt Vreemdelingendetentie samen met Amnesty International en Dokters van de Wereld een [rapport](#) uitgebracht. Uit onze informatie bleek dat meerdere mensen gevisiteerd waren voordat zij in isoleercellen werden geplaatst. Deze visitaties waren allemaal naar aanleiding van de brand die woedde. De Inspectie Veiligheid en Justitie heeft naar aanleiding van ons rapport eigen onderzoek uitgevoerd. In haar [rapport](#)

concludeert zij dat er inderdaad vijf visitaties hebben plaatsgevonden. Hierbij is geen duidelijk onderbouwde en vastgelegde afweging gemaakt voor het visiteren en is er geen afweging voor een lichter middel geweest. Uit dit rapport blijkt ook dat het beleid rondom visitaties niet goed is nageleefd in deze periode.¹ Dit is strijdig met het antwoord uit het WOB-verzoek waarin voor heel 2016 slechts één visitatie geregistreerd is in Rotterdam.

Ook de cijfers van **2017** blijken niet te kloppen met het werkelijk aantal uitgevoerde visitaties. Volgens de antwoorden op het WOB-verzoek zou er in totaal, bij alle vreemdelingendetentiecentra gezamenlijk, drie keer zijn gevisiteerd in geheel 2017. Echter heeft het Meldpunt Vreemdelingendetentie op 21 april 2017 uit naam van gedetineerden een gezamenlijke klacht ingediend bij de Commissie van Toezicht, omdat er toen bij 22 mensen sprake is geweest van visitatie. Zij werden 's ochtends vroeg van hun bed gelicht door mannen met helmen en wapenstokken, vervolgens werden zij allemaal gevisiteerd. Tijdens de beklagzitting waar een medewerker van het Meldpunt Vreemdelingendetentie bij aanwezig was, werd duidelijk dat het detentiecentrum de Landelijke Bijzondere Bijstandseenheid had ingeschakeld die de visitaties uitvoerde. De 22 visitaties zijn echter niet opgenomen in de cijfers die wij op ons WOB-verzoek hebben ontvangen. Daarnaast is bij de cijfers uit 2017 niet bekend gemaakt in welke detentiecentra deze drie visitaties hebben plaatsgevonden.

Detentiecentrum	2015	2016	2017
<i>Rotterdam</i>	8	1 Tenminste 5	<i>Onbekend</i> Tenminste 22
<i>Zeist</i>	6	9	<i>Onbekend</i>
<i>Schiphol</i>	<i>Onbekend</i>	3	<i>Onbekend</i>
<i>Rotterdam, Zeist en Schiphol</i>	<i>Onbekend</i>	13 <i>Onbekend</i>	3 Tenminste 22

Tabel 2: Visitatie cijfers gecorrigeerd met informatie van het Meldpunt Vreemdelingendetentie

Waarschijnlijk zijn de visitaties niet (juist) geregistreerd waardoor zij niet in de antwoorden van het WOB-verzoek zijn meegenomen. Enkel door informatie vanuit het Meldpunt Vreemdelingendetentie blijkt dat de cijfers niet kloppen. Dit baart ons grote zorgen.

Wetsvoorstel

De Tweede Kamer heeft op 22 december 2017 een [nader verslag](#) uitgebracht over het wetsvoorstel terugkeer en vreemdelingenbewaring. Daar kwam onder andere in naar voren dat leden van de Tweede Kamer bezorgd zijn dat visitaties weer tot de mogelijkheden gaan

¹ *Inspectie Veiligheid en Justitie, Brand Detentiecentrum Rotterdam, p. 8.*

behoren. Het wetsvoorstel dreigt toe te staan dat, wanneer de bodyscans niet naar behoren werken, visitaties toch toegestaan zijn. Volgens een aantal leden van de Tweede Kamer kan het niet zo zijn dat het niet werken van apparatuur een reden is om visitatie in te zetten. In zulke gevallen moet er namelijk een lichter bestuursrechtelijk middel toegepast worden, wat als minder vernederend ervaren wordt. Ook vinden een aantal parlementsleden dat behoud van de mogelijkheid van visitatie afbreuk doet aan het doel van het wetsvoorstel, namelijk het verwijderen van strafrechtelijke aspecten uit het regime van vreemdelingendetentie.

Conclusie

Visitatie pleegt een grote inbreuk op het gevoel van eigenwaarde van degenen die het hebben ondergaan. Uit de gegevens van het Meldpunt Vreemdelingendetentie blijkt dat er bij alle detentiecentra nog steeds sprake is van visitatie. Bovendien is er sprake van onderregistratie: DJI registreert minder visitaties dan feitelijk plaatsvinden. Dit is zorgwekkend omdat er op deze manier nog steeds geen duidelijk beeld is van het werkelijke aantal visitaties dat plaatsvindt in een detentiecentrum. Terwijl de Nederlandse staat heeft erkend dat een traumatische gebeurtenis als visitatie mogelijk een schending van 3 EVRM zou kunnen zijn.

Bestuursrechtelijke vreemdelingen zitten enkel in gevangenschap ter fine van uitzetting of in afwachting van hun asielerzoek. Onder hen bevinden zich zeer kwetsbare personen.² Bovendien leidt opsluiting vaak tot psychische klachten.³ Visitatie past niet in het bestuursrechtelijke karakter dat vreemdelingendetentie zou moeten hebben. In alle detentiecentra zijn er bodyscans aanwezig als alternatief voor het visiteren.

Ondanks alle alternatieven is de mogelijkheid tot visitatie nog steeds opgenomen in het wetsvoorstel Wet terugkeer en Vreemdelingenbewaring. Het is teleurstellend dat het wetsvoorstel dit nog steeds mogelijk maakt. Het Meldpunt Vreemdelingendetentie pleit voor volledige afschaffing van visitatie, zelfs bij uitzonderlijke gevallen.

Tenslotte is het buitengewoon belangrijk dat het beleid ten aanzien van visitaties inzichtelijk en meetbaar is. Een schadelijk beleid als visitatie moet op een juiste manier geregistreerd worden. Alleen op deze manier kunnen de Inspectie en het parlement adequaat toezicht houden op de praktijk binnen vreemdelingendetentie.

² Amnesty International, *Dokters van de Wereld, Stichting LOS – Meldpunt Vreemdelingendetentie* (2016), "Opsluiten of Beschermen? Kwetsbare mensen in Vreemdelingendetentie". http://www.meldpuntvreemdelingendetentie.nl/wp-content/uploads/kwetsbaarheid-in-vreemdelingendetentie_WEB-11.pdf

³ *De Nationale ombudsman* (2013), "Medische zorg vreemdelingen. Over toegang en continuïteit van medische zorg voor asielzoekers en uitgeprocedeerde asielzoeker". https://www.nationaleombudsman.nl/uploads/2013-125_rapport_medische_zorg_vreemdelingen_webversie_0.pdf